

ชีวิตที่ดีในทรรศนะปรัชญา โทมัส ฮอบส์

The Concept of the Good Life in Thomas Hobbes Philosophy

วรรณภา พ่วงพร้อม

อาจารย์พิเศษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
wan_wan_salolu@hotmail.com

บทคัดย่อ

จากการศึกษาแนวคิดชีวิตที่ดีในทรรศนะของโทมัส ฮอบส์ พบว่ามนุษย์เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Self center) ทุกการกระทำจะต้องคำนึงเสมอว่าตนได้ประโยชน์หรือไม่ เมื่อกระทำสิ่งใดแล้วไม่เกิดผลดี มนุษย์ก็จะปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงทันที มนุษย์มีความรักและหวงแหนชีวิตตน มนุษย์จึงใช้สิทธิในการดูแลและรักษาชีวิตตนให้ปลอดภัย สิ่งนี้ถือเป็นไปตามกฎธรรมชาติที่ทุกคนได้รับอย่างเท่าเทียมกัน แต่มนุษย์มีธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งคือเห็นแก่ตัว เยื่อใย แข่งขัน รุกรานกัน สิ่งนี้นำมาซึ่งปัญหาทำให้ชีวิตมนุษย์สั้นลง แต่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีการอยู่ร่วมกัน มีกิจกรรมต่าง ๆ ต้องเกื้อกูลต่อกัน ความเห็นแก่ตัวจึงต้องใช้วิธีการควบคุมเพราะความเห็นแก่ตัวมาจากตัณหา สาเหตุนี้จึงทำให้ทุกคนในรัฐต้องร่วมมือกันปฏิบัติตามกฎกติกาอันเป็นกฎศีลธรรมเพื่อนำมาซึ่งความปลอดภัยในชีวิต กฎระเบียบของสังคมจึงเป็นทั้งข้อปฏิบัติและข้อห้าม เมื่อทุกคนปฏิบัติตามย่อมส่งผลคือความสงบสุข เมื่อมนุษย์ต่างรักในชีวิตและปรารถนาความสุขทุกคนจึงต้องทำตามหน้าที่ตามกฎธรรมชาติเพื่อการมีชีวิตที่ดี สรุป ชีวิตที่ดีต้องมีความปลอดภัยมั่นคง และมีความสุข

คำสำคัญ: ชีวิตที่ดี ชีวิตที่ดีในทรรศนะปรัชญา โทมัส ฮอบส์

Abstract

From a good life concept in Thomas Hobbes. Man takes himself as a center. All actions must always take into account whether they are beneficial or not. When things do not work, humans will immediately refuse or avoid them. Human beings have the right to take care of their lives. This is in line with the natural law that everyone receives equally. But man has a natural, selfishness, Scramble, match, offend. This brings problems to shorten human life. But humans are social animals They live do activities together. They must at the support each other. Their Selfishness must be control. Because selfishness comes from passion. This causes everyone in the state to cooperate in compliance with the rules. This is a moral law that brings safety to life. Social regulation is both a practice and a prohibition. When everyone obeys, the result is peace. Everyone is obliged to obey it. Its the natural law to live a good life. A good life must be secured. And have peace.

Keywords: a good life, good life in philosophy, Thomas Hobbes

1. บทนำ

มนุษย์ต่างแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาเมื่อต้องการชีวิตที่ดีจะกระทำอย่างไร ตามหลักจริยศาสตร์ชีวิตที่ดียังมีการโต้แย้งกันมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ซึ่งนักปรัชญาสมัยนั้นถือเป็นกลุ่มแรกที่ทำให้ความสนใจในปัญหาว่าชีวิตที่ดีนั้นควรเป็นอย่างไร กลุ่มนี้มีชื่อว่า โซฟิสต์ (The sophists) ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์นั้นประกอบด้วยกายและจิตแต่กลับไม่มีความเชื่อเรื่องของวิญญาณและเชื่อว่ามนุษย์นั้นสิ้นสุดเมื่อตาย ขณะที่ชีวิตอยู่สิ่งที่ประเสริฐที่สุดสำหรับตนคือการแสวงหาความสุขให้กับชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความสุขสำราญ ความรื่นเริงบันเทิงใจ การแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง ผลประโยชน์ในทุกรูปแบบที่ทุกคนต้องตกตวง สุขและความสำราญเท่านั้นที่เป็นยอดปรารถนาและเป็นสิ่งประเสริฐสุดในชีวิต (วิทฺย วิททเวทย์ 2532 : 37) แนวความคิดของกลุ่มโซฟิสต์ นี้เห็นว่าความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เป็นเรื่องของความคิดความรู้สึกของแต่ละบุคคล มนุษย์จะมองตนเป็นมาตรฐานของทุกสิ่ง ผิดถูก ดีชั่วก็เป็นไปตามที่มนุษย์ตัดสินเอง จุดหมายอย่างเดียวของมนุษย์คือความสุขที่เป็นความพอใจทางประสาทสัมผัส

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbs) นักปรัชญาชาวอังกฤษ มองว่าโดยธรรมชาติมนุษย์ต่างก็แสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการเสมอ ถ้าให้มนุษย์เลือกกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเขาจะกระทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อตัวเองเท่านั้น แม้ผลของการกระทำนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น แต่นั่นเป็นการคาดหวังไว้แล้วว่าเขาจะต้องได้ประโยชน์จากการกระทำนั้นด้วยไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ไม่ว่าจะระยะสั้นหรือระยะยาว พฤติกรรมนี้เรียกว่าประโยชน์เพื่อตน สรรพสิ่งในโลกล้วนดำเนินไปตามกลไกที่อาศัยแรงขับเคลื่อน (Movement) ทางกายภาพ (Psychological hedonism) ซึ่งมนุษย์นั้นก็อยู่ในข่ายของกฎสากล โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับร่างกายขับเคลื่อนจากการไหลเวียนของโลหิต ซึ่งยังรวมถึงส่วนที่เรียกว่า "จิตใจ" (Mind) อีกด้วย ฮอบส์ กล่าวถึงการรับรู้ด้วยผัสสะ และอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์เป็นการตอบสนองด้วยแรงขับเคลื่อนภายในต่อแรงกระทำจากภายนอก แรงขับเคลื่อนภายในนี้ส่งทอดต่อไปยังสมอง ก่อเกิดเป็นความคิด (Idea) และทิ้งร่องรอยไว้เป็นภาพ (Image) ในความทรงจำ สิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นความนึกคิด (Thought) ความปรารถนา (Desire) หรือเจตจำนงจึงมิใช่อะไรอื่นนอกจากแรงขับเคลื่อนในสมองแรงขับเคลื่อนนี้เองที่ไปกระตุ้นให้เกิดอากัปกริยาการกระทำ และคำพูดต่าง ๆ ซึ่งการกระทำของมนุษย์จะเข้าหาสิ่งที่ดีและหลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดีเสมอ

เมื่อการกระทำของทุกคนต่างมีความปรารถนาตามความต้องการของตนซึ่งเป็นเหตุของการแย่งแย่งแข่งขันละเมิดกัน ซึ่ง ฮอบส์ กล่าวว่าสิ่งนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความเห็นแก่ตัวการมาอยู่ร่วมกันย่อมสร้างปัญหาอันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต โทมัส ฮอบส์ มีวิธีการแก้ปัญหาในการมีชีวิตที่ดีอย่างไรและมีหลักการใดเพื่อสร้างความสงบสุขในสังคมต่อไป

บทความนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีทางปรัชญาเรื่อง ชีวิตที่ดีตามทฤษฎีของ โทมัส ฮอบส์ ตามแนวคิดชีวิตที่ดีที่ ฮอบส์ เสนอไว้ในหลักการการดำเนินชีวิตว่าการที่มนุษย์มีธรรมชาติเห็นแก่ตัวเพราะมนุษย์มีตัณหาวิธีการที่ ฮอบส์ จะใช้ควบคุมเพื่อมิให้เป็นอันตรายหรือทำให้ชีวิตมนุษย์สั่นลง คือทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันสละความเห็นแก่ตัวโดยมาทำสัญญาและปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด ผู้ไม่กระทำตามต้องถูกลงโทษ

2. ลักษณะความหมายชีวิตที่ดีในปรัชญา โทมัส ฮอบส์

ชีวิตที่ดี หมายถึงการกระทำตามสิทธิหน้าที่ตามที่ตนปรารถนา กระทำในสิ่งที่ตนเองชอบโดยมิให้ตนได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน คำว่า "ชีวิตที่ดี" กับคำว่า "สิ่งที่ดี" ทั้งสองมีความเชื่อมโยงกัน สิ่งที่ดีเป็นสิ่งที่ถูกตั้งขึ้นเป็นคำถามว่าควรเลือกกระทำสิ่งใด ในหลักจริยศาสตร์ของชีวิตที่ดี สิ่งที่ดีเป็นหลักที่จะต้องเลือกว่าจะกระทำอย่างไรเพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดี เมื่อต้องการมีชีวิตที่ดีนั้นที่ขึ้นอยู่กับว่าจะกระทำสิ่งดีแบบใด มีการเลือกว่าสิ่งใดทำให้ชีวิตมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด ฮอบส์ กล่าวถึงสิ่งที่ดีเมื่อเลือกกระทำแล้วจะต้องส่งผลดีให้กับชีวิต สิ่งที่ดีในสังคมจึงหมายถึงการมีกฎเกณฑ์ระเบียบและข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมก็จะต้องมีกฎระเบียบและต้องมีการปฏิบัติตามระเบียบ (Orientation) อย่างเคร่งครัดเพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของสังคม บุคคลควรรู้ในบทบาทหน้าที่ และที่สำคัญสามารถควบคุมตนเองได้ สิ่งที่ดีคือมาตรฐานที่สร้างความปลอดภัยเพราะเป็นสิ่งที่ไม่ขัดต่อสิทธิซึ่งกันและกัน

สิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิเป็นสำคัญ สิทธิถือเป็นความชอบธรรมที่มีอยู่ในธรรมชาติเกิดมาพร้อมกับการเกิดของมนุษย์ซึ่งไม่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ โดยเฉพาะสิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย ความเสมอภาคที่มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตมีการเรียนรู้ มนุษย์จะพัฒนาและปรับตนเองด้วยการใช้เหตุผล รู้จักเคารพความเสมอภาคต่อกัน หลักของการอยู่ร่วมกันในสังคมก็คือทุกคนไม่ควรล่วงละเมิดต่อชีวิตและร่างกายผู้อื่น สิ่งนี้ ฮอบส์ ถือเป็นคุณธรรมสำคัญ มนุษย์มีความรักในชีวิตจึงปกป้องมิให้ผู้อื่นมาละเมิดต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของตน สิ่งนี้ ฮอบส์ เห็นว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ดังนั้นหลักหรือกฎหมายสังคมจึงแยกสิทธิที่ไม่จำเป็น (Unessential Right) เป็นสิทธิตามสัญญาและยังเป็นกฎธรรมชาติอีกด้วย (Richard S. Peter New York: Collier Books, 1967. p . 104.) ด้วยเหตุนี้สิ่งที่มีค่าสำหรับชีวิตคือการแสวงหาสิ่งที่ดี ความเป็นอิสระตามหลักการธรรมชาติมนุษย์ เพราะสิ่งดีย่อมนำมาซึ่งความสุข (บุญมี แห่งแก้ว 2550 : 30)

หลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมเกี่ยวกับชีวิตที่ดีที่คนส่วนใหญ่ในสังคมต้องยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องสมควรที่จะปฏิบัติตามอันเป็นลักษณะที่สำคัญคือการสร้างความสงบสุข โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคล การที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรม ฮอบส์ ได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ความ “ดี” และ “ไม่ดี” ขึ้นอยู่ที่ประโยชน์ของคนจำนวนมาก แม้ว่า ฮอบส์ จะให้ความสำคัญในสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล ซึ่งสัญญาดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขและรักษาประโยชน์ของคนจำนวนมาก เพราะสัญญาเป็นข้อตกลงเพื่อการรักษาชีวิตของมนุษย์ทุกคนโดยคำนึงถึงประโยชน์ด้วยหลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) ซึ่งเป็นขั้นของเหตุผล การตัดสินใจกระทำ คำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ร่วมกัน มีคุณธรรมยึดหลักจริยธรรมคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล

3. ประเภทของชีวิตที่ดี

บุคคลจะมีความมั่นคงปลอดภัยได้ก็ขึ้นอยู่กับว่ารัฐมีความยุติธรรมหรือไม่ ข้อปฏิบัติที่เรียกว่ากฎหรือกฎหมายนั้นมาจากกฎธรรมชาติ ทุกคนต้องปฏิบัติตาม จะชอบหรือไม่ชอบทุกคนในรัฐก็ต้องเชื่อ เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมนุษย์ก็ต้องเชื่อฟัง เพราะกฎจะให้ความคุ้มครองคนในสังคมและสร้างความปลอดภัยในชีวิต นักปรัชญาคนหนึ่งคือกลุ่ม สโตอิก ก็เชื่อว่ากฎของสังคมเป็นกฎธรรมชาติที่คอยให้ความคุ้มครองชีวิต การที่ทุกคนมาอยู่ร่วมกันในรัฐจะต้องไม่ต่างกันในข้อปฏิบัติส่วนที่มีความต่างกันก็คือเรื่องของผลประโยชน์ ฮอบส์ จึงแบ่งประเภทบุคคลตามหน้าที่คือ ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ซึ่งการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมจะเป็นไปตามกระบวนการที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ ฮอบส์ เชื่อว่ากฎเกณฑ์ทางสังคมนั้นจะช่วยบังคับให้คนในสังคมเป็นคนดี รู้หน้าที่ (DUTY) อันเป็นหลักคุณธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อตนเอง และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองที่ดี รู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด มีความรับผิดชอบผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ต่างต้องมีความเห็นชอบเพราะหน้าที่ของบุคคลมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับบทบาททางสังคมที่แต่ละบุคคลดำรงอยู่ (Jean Jacques Rousseau. The Social Contract in Modern Political Thought, ed. By William, 1743.) หน้าที่จึงเป็นภารกิจที่จะต้องกระทำเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า เพื่อนำมาซึ่งการปฏิบัติร่วมกัน

หลักการชีวิตที่ดีตามทรรศนะของ ฮอบส์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์กันของบุคคล กิจกรรมและการเกี่ยวเนื่องกันของคนในสังคมหรือระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองเป็นไปตามหลักคุณธรรม ดังนั้น สิ่งใดที่เป็นอุปสรรคต่อชีวิตที่ดีหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน มนุษย์จะหลีกเลี่ยง เช่นการไม่กล่าวให้ร้าย ไม่ดูหมิ่นกัน การไม่ละเมิดกัน สิ่งนี้ย่อมเป็นประโยชน์ในการมาอยู่ร่วมกัน ฮอบส์ กล่าวถึงหลักสิทธิหน้าที่ของผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง กฎระเบียบนับเป็นเครื่องมือสำคัญที่สร้างความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน การมีกฎระเบียบก็เพื่อการดูแลคนในสังคม การปฏิบัติตาม (Orientation) ก็เพื่อดำรงไว้ซึ่งความปลอดภัยในชีวิตและความมั่นคงของรัฐ รัฐจึงเป็นสิ่งที่ให้ความปลอดภัยทั้งภายในและภายนอก ทุกคนจึงมีส่วนที่ทำให้รัฐเกิดความมั่นคงปลอดภัย (สฤณี อาการคำนวณกีชวานันท์กุล ,2554 :84) วิธีการนี้ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตตน” ฮอบส์ ให้ความสำคัญแก่บุคคลทั้งสองประเภทโดยเฉพาะปัจเจกบุคคลคือตัวเอง (Self center)

การเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง บุคคลพึงกระทำตามสิทธิที่ตนพึงมี และความปรารถนาในการดูแลชีวิตซึ่งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองต้องทำตามสิทธิที่ตนมีอยู่

4. ลักษณะและคุณค่าทางจริยธรรม

ความสุขสบาย (pleasure) เป็นสิ่งที่ดีที่สุด มนุษย์คำนวณผลของการกระทำเสมอการคำนวณนั้นมนุษย์จะคำนึงว่าผลที่ตนควรได้จะมีลักษณะเป็นอย่างไร ลักษณะของความสุขตามทรรศนะของ ฮอบส์ มีสองด้าน คือมนุษย์แสวงหาสภาพที่ปราศจากความเจ็บปวดอันเป็นความทุกข์อีกด้านหนึ่งแสวงหาความรู้สึกที่สุขสบาย อันเป็นเป้าหมายชีวิต (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2554 : 67) การที่ร่างกายไม่ปลอดภัยก็ยิ่งทำให้ร่างกายประสบกับปัญหามนุษย์จึงหลีกเลี่ยงเพื่อมิให้เกิดการสูญเสียอื่นใด ว่าโดยทั่วไป ฮอบส์ ถือว่าความสุขทางกายคือสิ่งที่ดีที่สุดเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์แสวงหาสิ่งอื่นได้ ฮอบส์ จึงถือเป็นการแสวงหาสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับชีวิตมนุษย์จึงหลีกเลี่ยงการละเมิดกัน การไม่ละเมิดเป็นหลักประเพณีทางจริยธรรมของสังคมและเป็นการรักษาพันธสัญญาร่วมกัน การแสวงหาสภาพความปลอดภัยปราศจากความเจ็บปวดจึงถือเป็นหลักการสร้างคุณค่าของชีวิตโดยรวมกันปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ อันเป็นจริยธรรมแบบสัญญาสังคมที่กำหนดว่า มนุษย์ควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร เราก็ปฏิบัติกับคนอื่นเช่นเดียวกับปฏิบัติให้ตนเช่นกัน เมื่อทุกคนหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ดังนั้นทุกการกระทำย่อมนำไปสู่ความสงบสุขในสังคม กฎจึงเป็นรากฐานที่ปราศจากความเจ็บปวด

ศีลธรรมเป็นหลักประเพณีเพื่อการไม่ละเมิดกัน สร้างสิ่งดีในชีวิต การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนสืบเนื่องมาจากมนุษย์ตระหนักรู้ในความดีที่มนุษย์มีเหนือกว่าสัตว์ คุณธรรมช่วยให้ต่างมีความดีร่วมกัน ฮอบส์ กล่าวว่าถ้ามนุษย์ขาดคุณธรรมย่อมส่งผลต่อความเดือดร้อนเป็นความทุกข์เพราะมนุษย์จะไม่ไวใจซึ่งกันและกัน (Ayn Rand. The Virtue of Selfishness . New York: Signet book, 1964) คุณธรรมเป็นกรอบและเป็นคุณสมบัติที่นำมาสู่การเชื่อมโยงทางสังคม คุณธรรมนั้นเป็นเครื่องชี้วัดความสุขของคนในสังคมเป็นหลักความดีภายในซึ่ง ฮอบส์ ได้นำหลักอันเป็นธรรมชาติมาเป็นข้อปฏิบัติ การที่มนุษย์มีความรักในชีวิต มนุษย์ย่อมปกป้องในสิ่งที่ตนรักเสมอและคุณธรรมนี้เองที่จะสามารถทำให้ทุกคนในสังคมมีความปลอดภัย การนำคุณธรรมที่มีในธรรมชาติมาร่วมกันปฏิบัติตามย่อมส่งผลต่อชีวิตที่ดี คุณธรรมจึงถือเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกคนที่นำมาซึ่งความสุขสบาย

5. ความสำคัญของชีวิตที่ดีตามทรรศนะของ โทมัส ฮอบส์

เมื่อทุกคนต่างมุ่งแสวงหาความสุขเพื่อตนเอง การปฏิบัติร่วมกัน ทุกคนต้องให้ความสำคัญในหน้าที่มนุษย์ต้องควบคุมและรู้ในบทบาทของตนเอง ฮอบส์ เชื่อว่าการกระทำตามหน้าที่จะเป็นการไม่เพิ่มปัญหา ซึ่งความจริงเขากล่าวถึงปัญหาเกิดจากตัณหาที่มนุษย์มีความต้องการเพราะยิ่งตัณหาเพิ่มมากเท่าใดมนุษย์จะหาความสุขไม่ได้ และยังเป็นการเพิ่มความทุกข์มากยิ่งขึ้นเท่านั้น ฮอบส์ เชื่อว่าหลักการของหน้าที่ที่มีความสอดคล้องในการดูแลชีวิต หน้าที่ในการรักษาชีวิต คือการสร้างสิ่งอันเป็นประโยชน์และยังช่วยกำหนดหลักการพัฒนาตนและสังคม เป็นการแก้ปัญหาในหลายด้านไม่ว่าการแก่งแย่งกัน การรุกรานกัน บทบาทหน้าที่ของบุคคลย่อมส่งผลต่อการพัฒนาและนำมาซึ่งความเป็นระเบียบและส่งผลต่อการกระทำตามกฎระเบียบที่ตกลงร่วมกัน (Thomas Hobbes. Leviathan or the Matter, Forme and power of a Commonwealth Ecclesiasticall 1967; 104). หน้าที่จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ชีวิตปลอดภัย การดำเนินชีวิตด้วยหลักศีลธรรมคือการทำตามหน้าที่สามารถนำไปสู่ชีวิตที่ดีใน Psychopathology and Politics Lasswell ได้กล่าวถึงลักษณะของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคม ต่างต้องทำหน้าที่ทางสังคมเป็นการจัดระเบียบที่นำไปสู่ความมั่นคงในทางสังคม มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพเพื่อความถูกต้องมีความเป็นธรรม และมีสิทธิในชีวิต ฮอบส์ ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่สามารถมีชีวิตอยู่ได้และได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัย

5.1 ชีวิตที่ดีของปัจเจกบุคคลในสังคม

เมื่อเชื่อว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ปัจเจกชนนั้น ควรจะมีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังนี้ คือ 1) สิทธิในตัวเอง กล่าวคือมนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชีวิตของตนเอง 2) สิทธิในทรัพย์สิน ฮอบส์ ให้ความสำคัญในความหมายของสิทธิในทรัพย์สินว่า จุดมุ่งหมายอันประเสริฐสุดของมวลมนุษยชาติ คือการรวมกันเป็นจักรภาพ และยอมที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองในทรัพย์สินของตนเองและ 3) สิทธิทางการเมืองการปกครอง มนุษย์นำความเท่าเทียมในเรื่องสิทธิมาทำเป็นกฎและข้อปฏิบัติในสังคมความเท่าเทียมกัน ฮอบส์ กล่าวว่าแม้คนเราจะมี ความแตกต่างกันในด้านกำลังกายและความคิดอ่าน แต่เขาไม่อาจจะอาศัยเหตุแห่งความแตกต่างนี้เป็นข้ออ้างเพื่อประโยชน์ของตนเหนือคนอื่นได้ การดูหมิ่นดูแคลนเหยียดหยามการละเมิดกัน (จินดา จันทรแก้ว, 2553.) การขาดหลักศีลธรรมทำให้เกิดอันตรายชีวิตมนุษย์ก็ลดลง เพราะความมนุษย์ละเมิดต่อกัน หลักศีลธรรมเป็นหลักแห่งการสร้างชีวิตให้ตนเอง ในปัจเจกบุคคลจึงปฏิบัติตามหลักการทางศีลธรรมไม่ละเมิดตนเองคือไม่สร้างสิ่งที่เป็นโทษต่อตนเอง ดังนั้นการกระทำเหล่านี้ย่อมนำมาซึ่งความสุขและเป็นชีวิตที่ดี

ฮอบส์ ให้ความสำคัญเรื่องสิทธิในชีวิตของปัจเจกชน จุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญคือสิทธิในชีวิต และสิทธิในการที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ในความคิดทางการเมือง (Political Philosophy) ทฤษฎีว่าด้วยรัฐ และ ฮอบส์ เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า การปกครองที่ดีที่สุดคือการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์ทรงไว้ซึ่งเทวสิทธิในพระราชอำนาจแต่เพียงผู้เดียว มนุษยชาติไม่มีสิทธิในอิสรภาพและสภาพตามธรรมชาติ. รัฐมีหน้าที่ในการรับใช้ประชาชนสิทธิทางการเมือง (Political right) ทั้งหมดเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดหากรัฐบาลไม่มีความเป็นธรรมและไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ เพราะรัฐบาลมีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในฐานะที่เป็นประชาชน.

ข้อปฏิบัติของปัจเจกบุคคล ฮอบส์ ให้ความสำคัญเรื่องการกระทำตามหน้าที่ของมนุษย์เพราะผู้กระทำจะสร้างสิ่งที่เรียกว่าระเบียบและความเชื่อตรงต่อชีวิตและเพิ่มคุณค่าตนเอง การให้ความสำคัญก็เพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเอง หน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตการรับผิดชอบในหน้าที่ถือเป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าทั้งทางสังคมและตนเอง บุคคลอาจมีหน้าที่หลายด้านทั้งทางด้านครอบครัวอาจเป็นลูก เป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นพี่ เป็นน้อง หรือในทางสังคม อาจเป็นตำรวจ เป็นทหาร เป็นครู ฯลฯ เหล่านี้ ฮอบส์ กล่าวว่า การรักษาหน้าที่เป็นการรักษาความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตให้ได้รับประโยชน์เพื่อชีวิตที่ดี ถ้ามนุษย์ไม่รักษาหน้าที่ตนสิ่งที่ได้รับก็คือความสูญเสียคุณค่ารวมทั้งอันตรายในชีวิต ฮอบส์ กล่าวว่า การไม่รักษาหน้าที่ตนเป็นปัจเจกบุคคล-หน้าที่-สิทธิ-ความไม่เบียดเบียนตน-ปลอดภัย-ความสุข

5.2 ชีวิตที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ในส่วนหน้าที่ทางสังคมซึ่งเป็นข้อตกลงที่ร่วมมือกันของทุกคนจะร่วมมือกันนั้น ฮอบส์ กล่าวว่า การเคารพในกฎและปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับทุกคนยอมทำให้ทุกคนได้รับความสงบสุข ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบในตนเองและยังเป็นสันติภาพของตน เป็นหลักของความมีเหตุผลที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตนเองและความมั่นคงของสังคม เป็นหลักการแก้กฏที่นำมาสู่กฎทางสังคม ฮอบส์ เห็นว่าการแก้กฏกันเป็นการสร้างประโยชน์กับบุคคลภายนอก เท่ากับเป็นการรักษาความปลอดภัยแก่ตน การกระทำที่มีลักษณะ เห็นแก่หน้าที่ตนเอง ลักษณะนี้ ฮอบส์ กล่าวว่าเป็นการรักษาความปลอดภัยที่ช่วยให้ตนและทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบ (เนืองน้อย บุญเนตร, จริยศาสตร์ตะวันตก, 2544). สิ่งใดที่เป็นเหตุให้อายุสั้นมนุษย์จะหลีกเลี่ยง มนุษย์มีความรักในชีวิตตน และต่างกลัวอันตรายจากการถูกทำร้ายทุกคนจึงป้องกันตนเอง การฝ่าฝืนธรรมชาติบางอย่างเพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งเป็นการชนะใจตนเอง “การสละสิทธิตามธรรมชาติแม้การทำร้ายผู้อื่นและร่วมปฏิบัติตามกฎของสังคม” เป็นหลักของการสร้างสันติภาพ อันเป็นหน้าที่เพื่อความสงบสุขและชีวิตที่ดีในสังคม

การที่มนุษย์ไม่ทำร้ายกันและกันนั้นเพราะมนุษย์ต่างตระหนักด้วยเหตุผลว่าหากตนกระทำเช่นนั้นก็ย่อมได้รับการโต้ตอบในทำนองเดียวกัน ฮอบส์ กล่าวว่าในสภาวะของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจะมีลักษณะธรรมชาติ 2 ประการคือ ภาวะแห่งเสรีภาพซึ่งทำให้มนุษย์สามารถกระทำในสิ่งที่ตนปรารถนาภายใต้ขอบเขตจำกัดแห่งกฎธรรมชาติ และประการที่สองภาวะ

แห่งความเท่าเทียมกันของทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ไม่มีใครมีสิทธิอำนาจ หรือขอบเขตของอำนาจมากกว่ากันแต่เท่าเทียมกันในด้านสิทธิ 2 ส่วนสิทธิในทรัพย์สิน (Property) ฮอบส์ มีทรรศนะว่า ทรัพย์สิน ที่เกิดจากวัตถุสิ่งของต่างๆแล้วยังหมายรวมถึงร่างกายของมนุษย์และแรงงาน ดังที่ ฮอบส์ ได้มีทรรศนะว่ามนุษย์ทุกคนมีทรัพย์สินคือสิทธิที่อยู่ในตัวของเขาเองไม่มีใครมีสิทธิที่จะใช้นอกจากตัวเขา ในส่วนสิทธิที่สองสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกทั้งหมดเป็นของทุกคน ซึ่งทุกคนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันแต่กรรมสิทธิ์ส่วนตัวหรือส่วนบุคคลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเขาได้ใช้แรงงานเคลื่อนย้ายหรือเก็บเกี่ยวสิ่งนั้น

ฮอบส์ กล่าวว่าความเห็นแก่ตัวเป็นธรรมชาติที่มนุษย์ต้องสละเพื่อส่วนรวม การไม่เห็นแก่ส่วนรวมสังคมย่อมมีความเดือดร้อน เมื่อส่วนรวมเกิดความเดือดร้อนความสุขสงบย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ ความเสียสละเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของผู้ที่อยู่ร่วมกัน คุณธรรม (virtue) เป็นหลักทางจริยธรรม (ethics) เป็นหลักปฏิบัติเป็นความดีงามในจิตใจ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลส ซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ มนุษย์ให้ความสำคัญกับชีวิตตนมากกว่าสิ่งอื่นและจิตสำนึกโดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสำคัญในสิทธิความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นเช่นกันดังนั้นคุณธรรมในส่วนที่มนุษย์นำมาใช้คือคุณธรรมที่เกิดจากการรักษาสิทธิหน้าที่ความเป็นมนุษย์ เมื่อมนุษย์พร้อมที่จะรักษาสิทธิในส่วนนี้ จิตใต้สำนึกของมนุษย์คือการไม่ล่วงเกินในสิทธิของผู้อื่นนั้นหมายถึงการปฏิบัติตามกฎของสังคมเพื่อความสงบสุขร่วมกัน

การสละความเห็นแก่ตัว - คุณธรรมจริยธรรม - การกระทำตามกฎหมายสังคม-สงบสุข

6. เป้าหมายชีวิตที่ดี

ถ้ามนุษย์ไม่อาจจะควบคุมความเป็นไปของธรรมชาติได้ ความเป็นไปนั้นคือคัมภีร์ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องควบคุม มิเช่นนั้น อายุมนุษย์จะยิ่งสั้นลง ดังนั้นมนุษย์จำนวนมากจึงตกลงทำสัญญา ที่จะอยู่ร่วมกันในรูปแบบแห่งจักรภพตามทฤษฎีสัญญาประชาคม ซึ่ง ฮอบส์ ถือว่าเป็นรากฐานของสังคมการเมืองของมนุษย์ ซึ่งตามอำนาจสูงสุดบุคคลผู้ใช้อำนาจเหล่านี้คือผู้ซึ่งสร้างความยุติธรรมสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นอันเป็นหลักการสำคัญทางสังคม ฮอบส์ ถือเป็นอำนาจหน้าที่ในการช่วยให้เกิดความสงบ ความยุติธรรมในสังคมยังนำมาซึ่งความมั่นคง ฮอบส์ ให้ความสำคัญในรัฐและมอบอำนาจให้องค์อธิปัตย์ในการปกครองดูแล ในการตัดสินความขัดแย้งในสังคม ความยุติธรรมจึงเป็นหลักการที่ทำให้ชีวิตของบุคคลในสังคมเกิดความเท่าเทียมในสิทธิทางสังคม ดังนั้น ผู้นำจะต้องประกอบด้วยคุณธรรม มีองค์ประกอบที่สำคัญคือหลักสากล หลักมโนธรรมในการตัดสินความถูกต้อง เพื่อให้ทุกคนในสังคมร่วมมือกันและรักษาความมั่นคงของรัฐเพื่อชีวิตที่ดีต่อไป

องค์อธิปัตย์ - ศิลธรรม - มโนธรรม - ความยุติธรรม - ความมั่นคง - ความปลอดภัย - ความสงบ

7. บทสรุป

ชีวิตที่ดีในทรรศนะของ โทมัส ฮอบส์

บทความนี้ได้นำเสนอกระบวนคิดของโทมัส ฮอบส์ ที่มองว่า มนุษย์มีธรรมชาติคือเห็นแก่ตัวและ “ธรรมชาติของมนุษย์” (human of nature) เป็นอินทรีย์พลวัต (Dynamic Organism) คือมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้มนุษย์ดิ้นรนแสวงหาสิ่งต่างๆ นำไปสู่ความต้องการเกี่ยวกับโลกภายนอก อินทรีย์นี้สามารถรับรู้ได้ด้วยผัสสะ (sensation) รู้สึกสุขทุกข์และสามารถคิดอย่างมีเหตุผลด้วยวุฒิปัญญา “มนุษย์มีคุณค่า มีเหตุผล มีความรับผิดชอบซึ่งมนุษย์จะพัฒนาตนไปสู่ชีวิตที่ดีเพราะมีวิญญาณแห่งเหตุผล (Rational Soul)” อันเป็นพลังและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของร่างกาย (body) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) เห็นว่ามนุษย์มีพฤติกรรมมาจากธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว (selfishness) เอาตนเป็นศูนย์กลาง “เอาแต่ใจตัวเองยื้อแย่งแข่งดีกันก่อให้เกิดการดิ้นรนการต่อสู้ แย่งชิง ยื้อแย่งกันโดยไม่มีขอบเขต” (Thomas Hobbes. Leviathan or the Matter. 1967: 103) เพราะมนุษย์มีตัณหา (passion) สิ่งที ฮอบส์ ต้องการบอกคือมนุษย์ต้องควบคุมตัณหาเพื่อการดำรงอยู่อย่างปลอดภัยเพราะตัณหาของมนุษย์คือความโหดเหี้ยมที่เป็นภัยต่อชีวิต ฮอบส์ จึงมีแนวคิดเรื่องการควบคุมตัณหา “โดยให้ทุกคนสละความเห็นแก่ตัว (Leo Strauss, Natural Right and History Chicaco : University of Chicago Press,

1965: p, 166)“มุ่งกระทำสิ่งอันจะเป็นผลดีต่อการคุ้มครองชีวิตมิให้ตนตกอยู่ในภาวะอันตราย (สุเชาว์ พลอยชุม, พุทธปรัชญา 2555: 121) เป็นสัญญาตถุภาพในการทำหน้าที่ป้องกันชีวิตให้ปลอดภัย

ฮอบส์ ได้พิจารณาธรรมชาติมนุษย์จากวิธีการทางการเมืองเพื่อความสมบูรณ์แบบของการดำเนินชีวิต “มนุษย์แสวงหาสิ่งที่ดีต้องการบนฐานของสังคมการเมืองตลอดเวลาเพื่อให้ได้มาซึ่งการดำรงชีพ” (Thomas Hobbes. Leviathan or the Matter. Forme and power of a Commonwealth 1967 : p.112) ตามลักษณะวุฒิปัญญาในการสร้างสันติภาพโดยใช้ความเอื้ออารีเป็นวิวัฒนาการให้ปรากฏขึ้น และมนุษย์ได้ใช้ความเอื้ออารีในการอยู่ร่วมกันซึ่งแท้จริงก็มาจากความรักตนและการสร้างความสุขระยะยาว กฎของสังคมเป็นหลักการรักษาตนที่สอดคล้องกับการรักษาสีทธิตามหลักเหตุผลอันเป็นคุณธรรมสูงสุดซึ่งมนุษย์สามารถเลือกเอาคุณธรรมมาปฏิบัติในชีวิตโดยมีมโนธรรมควบคุมบังคับความรู้สึก “ทุกคนต่างมีข้อปฏิบัติตามร่วมกัน กฎของสังคมเป็นเหตุผลเป็นคุณธรรมทางจริยศาสตร์ ซึ่งจะทำให้มนุษย์สามารถมีชีวิตที่ดีและก้าวถึงความดีสูงสุด เหตุผลหรือปัญญาจึงเป็นธรรมชาติที่สำคัญของมนุษย์ ที่ต่างใช้หลักศีลธรรมของกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ อันเป็นวิธีการให้มนุษย์ทำตามและดูแลชีวิตอย่างปลอดภัย

8. เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534
- จินดา จันทร์แก้ว. (แปล), ปรัชญาสังคมแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ .ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- ทินพันธ์ นาคะตะ.ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์, 2546.
- เนืองน้อย บุญยเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2544.
- บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์ . พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, 2550.
- ประยงค์ แสนบุราณ. ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้งเฮ้า,2548.
- สฤณี อาชวานันทกุล. ความยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิ่ง เฮาส์ จำกัด, 2554.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : ส่องสยามจำกัด, 2550
- สุจิตรา อ่อนค้อม. ปรัชญาเบื้องต้น,กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์,2554.
- วิทย์ วิศทเวทย์ .จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2532
- Ayn Rand. The Virtue of Selfishness . New York: Signet book,1964.
- Aristotle. Man is by nature a political animal (Political). a translated by Benjamin Jowett, in Great Books of the Western World Vol.9, 1253.
- Charler Darwin. the Origin of Species. New York : Penguin Books, 1984.
- Jean Jacques Rousseau. The Social Contract in Modern Political Thought, ed. By William, 1743.
- Thomas Hobbes. Leviathan or the Matter. Forme and Power of a Commonwealth Ecclesiasticall 1967.
- Hobbesian Moral and Political Theory. New Jersey : Princeton University Press, 1986.
- Richard S. Peter New York: Collier Books, 1967.